

Ka Mo'olelo Hawai'i
MO'OLELO HAWAI'I

Mokuna 1

1. O ko Hawaii nei mau moolelo kahiko mai, aole i akaka loa ia mau moolelo, o na mea i hana ia i ka wa kahiko, a me na mea i lohe ia na ka poe kahiko mai, ua akaka uuku paha kekahi mau mea oia mau olelo, aka, o ka nui oia mau lohe ana mai, ua pohihihi wale no ka nui akaka ole na moolelo kahiko. '
2. Eia no ka mea i nui loa [a]i ka pohihihi a akaka ole ka lakou mea kahiko, o ko lakou ike ole ana i ka heluhelu palapala, a me ke kakau palapala i paa pololei ai i ke kakaku ia na mea kahiko a lakou like ai, a me na mea a lakou i lohe mai ai i ko lakou mau makua, a me ko lakou mau aina i hanau ai. Aka o na wahi o lakou i noho ai kai hai ia mai. Aole no i hai ia mai na kulanakauhale o lakou, a me na muliwai o lakou. Aole no i kakau ia akaka pono, loa[a] [a]i i keia wa ke hoomaopopo hou aku ia mau mea kahiko.
3. Aole no he palapala hai mai i ko lakou wahi i noho ai a hele mai ai, aole no i hai ia ka mea nana lakou i hookuka mai, a me ka mea nana i alakai mai, a me ko lakou waa i holo mai ai, a me na aina a lakou i auana hele mai ai, a me ko lakou akua, aole no i hai ia mai, o ka inoa nae o na [a]kua kii o lakou kai hai ia mai ma ka wahi wale no nae kekahi poe kahiko.
4. Ma ka paanaau wale no ka ka poe kahiko malama ana i na mea kahiko, o ka paanaau no ka ka poe kahiko palapala, i hoopaa [a]i i na mea kahiko a pau loa i lohe ai.
5. Nolaila paha ka nui o ka pohihihi akaka ole ka pololei pono o na mea kahiko a pau, ua pono paha kekahi mau lohe kahiko, pono uuku paha, aka, o ka nui o na lohe kahiko, ua pono ole maoli no ka nui, o na lohe hou mai paha ka mea i pono iki, aole paha i pono nui.
6. O ka paanaau o na olelo kekahi mea i nui ai ka pono ole ana, a me ke kuee ana o na lohe i na mea kahiko, no ka mea ke ike nei kakou he mea hoopunipuni ka naau mamua o na mea a pau.
7. O ka paanaau kekahi mea i nui loa i ke kuee o ka lohe ana i na mea kahiko, ua manao kekahi poe paanaau he pono ko lakou lohe, a manao kekahi poe o ko lakou lohe kai pono loa, a hoopunipuni maoli paha kekahi poe, no ia mea lilo loa na lohe i mea manamana a pono ole maoli.
8. Nolaila mai paha ke kuee o na mookuauhau, okoa ke kumu o kekahi mookuauhau, okoa ke kumu o kekahi, manao kekahi poe o ka lakou kuauhau ka pono, a manao kekahi poe o ka lakou pono nui loa, a pela no ke kuee ana o na mookaao, okoa ka lohe a kekahi okoa ko kekahi, aole i like pu na lohe e pono loa [a]i.

9. O ka hoomana ana i na [a]kua kii he okoa o kekahi, he okoa ka hoomana ana, a he okoa ka mea kapu kekahi akua, a pela no ka okoa ana o ke [a]ua o kekahi, nolaila nui ke kekee i ka lohe ana i na mea kahiko, no ka mea, ua hana kela mea keia mea mamuli o kona manao iho, aole no i pololei loa na mea kahiko.
10. O na mookuauhau, ua manamana na kumu, okoa ke kumu a kekahi, okoa ka kekahi, a maluna o na mookuauhau, ua nui pu ia, o Kumulipo ke kumu kuauhau a kekahi poe, o Paliku ka kekahi poe, Ololo ka kekahi poe, o Puanue ka kekahi poe, o Kapohihi ka kekahi poe. Aole i like me ko Adamu mookuauhau ka hookahi wale no, aohe manamana e ae.
11. Ekolu nae mookuauhau i manao nui ia, o Kumulipo, o Paliku, Ololo. O keia mau mookuauhau kai manao ia nolaila mai ko Hawaii nei Lahui kanaka me na [a]lii pu, a me ko Tahiki paha, Nuuhiwa paha, no ka mea, ua like pu na mookuauhau me ko lakou.

Mokuna 2

NO KA AINA ANA

1. He mea kahaha loa no ka manao i ka lohe ana mai i na olelo a ka poe kahiko no ke kumu o ka aina ana ma Hawaii nei, he kuee ko lakou mau manao aole he like pu.
2. Maloko o na mookuauhau a lakou e ike ai kakou i ka okoa ana o na manao o lakou kekahi me kekahi.
3. Ma ka mookuauhau i kapa ia o Puanue i olelo ia mai ai i hanau maoli ia mai kukulu o ka honua a me kukulu o ka lani.
4. Na Kumukumuakekaa, i hanau mai o Paiaalani kana kane. A o kekahi kuauhau i olelo mai, na Kamaieli i hanau mai Kamole o ka honua o Kumuhonua kana kane.
5. Ma ka mookuauhau o Wakea, ua olelo ia mai na Papa i hanau mai keia pae moku, o kekahi lohe mai, aole i hanau ia mai keia pae moku, aka i hana maoli ia e ko Wakea mau lima keia pae moku.
6. Ke ike nei kakou i ko lakou kuhihewa ana, ina paha i hanau aina na wahine ia wa kahiko, ina no hoi hanau aina i keia wa, ina i hana lima ia e Wakea ia wa, pela no hoi i keia wa.

7. Eia kekahi, ma ka mookuauhau i kapa ia o Kumulipo, ua hai ia mai malaila, i ulu wale mai no ka aina, aole i hanau maoli ia, aole no i hana lima ia.
8. Ua pono paha keia olelo ana i ulu wale mai no keia pae moku mahope mai paha ke kanaka ana ma Hawaii nei, nolaila mai paha ke kuhihewa ana o ka poe kahiko, aka, o ka ulu wale mai o ka aina pono loa, aole paha.
9. No ka mea i keia wa ua imi kekahi poe naau i ke kumu o ka aina ana ma Hawaii nei, ua pono paha ko lakou manao ana, aole no paha i pono loa, no ka mea he manao no no ka naau mai.
10. Ua imi kekahi poe noonoo mai na aina e mai, manao lakou aole paha he aina maanei i ka wa kahiko, he moana wale no, manao lakou ua hoea wale mai na aina mai loko mai o ka moana, o na ahi pele ka mea i hoea mai ai.
11. Eia ka mea i manao ai lakou pela, ua ike ia kekahi mau moku i hoea mai, ua like ke ano oia mau aina me Hawaii nei, eia kekahi mea e akaka loa [a]i, he aina pele wale no keia pae moku, a he pele hoohehee wale ia no, aole e like ko enei pohaku me ko na aina puni ole, pela ka manao o lakou.
12. No na pele wale no ko enei pohaku, i keia wa ua pio ka nui o na pele, aka, i ka wa kahiko, he pele no ma Maui a ma keia pae moku a pau, nolaila, ua manao wale ia, ua hoea wale mai keia pae moku mai lalo mai o ke kai, aole no paha i pono loa keia manao ana, no ka mea, he manao no keia no ka naau mai.
13. Malia paha he aina no maanei mai kinohi mai, aole paha, aka no ke kuu lala loa o ko enei poe kahiko i na olelo lalau, a me ka lauwili loa o ka lakou olelo ana mai.

Mokuna 3

KE KUMU MUA O KO HAWAII NEI KANAKA

1. Ua olelo ia mai ma ko Hawaii nei mau mookuauhau kupuna, na kanaka mua o Hawaii nei, na lakou mai ko Hawaii nei lahui kanaka a pau.
2. Na ka mookuauhau i kapa ia o Kumulipo, i hai ia mai ai he wahine ke kanaka mua loa, o Lailai kona inoa, ua olelo ia mai ma ke kuaauhau he po wale no kona mau kupuna, a mau makua, aia ia hanau kanaka mai.
3. O Kealiiwahilani ka inoa o ke kane a ua Lailai la, aole nae i hai ia mai ka inoa o ko Kealiiwahilani mau makua, ua olelo ia mai ka lani mai Kealiiwahilani, i nana mai ai oia, a ike i ka wahine maikai o Lailai e noho ana i Lalowaia iho

mai o Kealiiwahilani a moe laua me Lailai, hanau mai ka laua keiki, oia kekahi kupuna a keia lahui kanaka.

4. A mahope mai o Lailai ma, ua hai hou ia mai, ma ka mookuauhau i kapa ia Ololo, he kane ia kanaka mua loa, o Kahiko kona inoa, ua olelo ia mai no kona mau kupuna a mau makua, me ka maopopo ole, o ko lakou ano, o Kahiko no kai maopopo mai he kanaka ia.
5. O Kupulanakehau ka inoa o ka Kahiko wahine, na laua mai o Lihauula a me Wakea, he wahine ka Wakea o Haumea kona inoa o Papa no ia, ua olelo ia mai no ua Haumea la wahine a Wakea, ma ka mookuauhau i kapa ia o Paliku he pali kona mau kupuna a mau makua ia ia maopopo mai ke hana ana.
6. O keia poe wale no kai olelo ia mai ma ko Hawaii nei mau mookuauhau kupuna, nolaila, o lakou nei no ke kumu mua o ko Hawaii lahui a pau, aole nae i hai ia mai ma Hawaii nei ko lakou wahi i hanau ai, ua hanau paha keia poe ma na aina e, o ko lakou mau mookuauhau paha kai malama ia ma Hawaii nei.
7. No ka mea, ua hai ia mai na wahi i noho ai o keia poe kanaka, o Lailai me Kealiiwahilani, o Lalowaia ko laua wahi i noho ai, o Kahiko me Kupulanakehau, o Kamawaelualani ko laua wahi i noho ai, o Wakea me Papa o Loloimehani ko laua wahi i noho ai, aole nae ke kauwahi o Hawaii i kapa ia keia mau inoa.
8. Eia kekahi mea i olelo ia mai ma na mookuauhau, ma ka wai i uhemoi ai o Wakea me Papa, hele aku Papa a noho ma Nuumehalani, aole nae o Hawaii nei wahi i kapa ia o Nuumehalani, aia paha na aina e keia mau inoa.

Mokuna 4

NO NA HANAUNA MAI A WAKEA MAI

1. Mai a Wakea mai a hiki mai i ko Haumea make ana, eono ia mau hanauna kanaka, ua olelo ia mai Ololoimehani no kahi i noho ai o keia mau hanauna, aole no i olelo ia mai he wahi e ae ko keia poe i noho ai, aole nae i hai ia ko lakou hele ana mai a noho ma Hawaii nei.
2. A mahope mai o keia mau hanauna eono, he umikumamaiwa ia mau hanauna ma ia hope mai, ua manao wale ia o kekahi poe o keia mau hanauna kai hele mai a noho ma Hawaii nei, no ka mea, o ka iwakalua paa o keia hanauna o Kapawa kona inoa oia kai hai ia mai ma Kukaniloko no Waialua i Oahu ko Kapawa wahi i hanau ai.

3. A mai a Kapawa a hiki mai i keia wa, ua ike pono ia ka hanau ana o kanaka ma Hawaii nei, aole nae i hai ia, mai Ololoimehani mai lakou i hele mai ai aole no i hai ia mai ke kanaka i hiki mua mai a noho ma Hawaii nei, aole i hai ia mai, mai ka waa mai lakou, aole no i hai ia ka wa i hiki mai ai lakou ma Hawaii nei.
4. Ua mana'o ia keia lahui kanaka mai ka pae aina mai e kokoke ana ma kahiki a me kahiki no hoi, no ka mea ua paa mua i ko Hawaii nei poe kahiko ka inoa o Kahiki, a ua paa o kahiki maloko o na mele, a me na pule a me na kaa'o, a ka poe kahiko o Hawaii nei.
5. Eia kekahi mau inoa aina i paa ma na mele, o Kahikihonuakele, o Ananaimalu, o Holani, o Hawaii, o Nuuhiwa, na aina ma na kaa'o, o Upolo, o Wawau, o Kukapuaiku, o Kuaihelani, o Melemele, o Polapola, o Haehae, o Mookuululu, o Hanakalanai.
6. Aia paha ma ka pae aina o Kahiki keia mau inoa, aia la mahea, ma keia mau aina paha lakou i noho mua ai, a mahope lakou hele mai ma Hawaii nei.
7. Ano ko lakou aloha paha ia Kahiki a me Hawaii, kapa lakou i kauwahi o Maui, o Kahikinui, a kapa i keia pae aina o Hawaii ina i ole ia, o Hawaii paha ke kanaka i noho mua mai, o maui paha, Oahu paha, Kauai paha, a make lakou, kapa ia paha keia pae aina ma ko lakou mau inoa.
8. Eia kekahi mea i lohe ia no Kahiki mai, ua olelo ia, ua holo mai kekahi mau kanaka mai Kahiki mai, o Paa'o laua me Makuakaumana, a me kekahi poe i holo pu mai me laua, o ka nana i ka hoku oia ko lakou panana i holo mai, a noho o Paa'o ma Kohala, hoi no o Makuakaumana i Kahiki.
9. Ua hiki mai o Paa'o i Hawaii nei i ke kau ia Lonokawai ko Hawaii alii, o ka umikumamaono ia oia hanauna alii mahope mai o Kapawa.
10. Noho no o Paa'o ma Kohala, a hiki i ka wa i hewa ai ko Hawaii nei mau alii, kii o Paa'o i alii ma Kahiki, o Pili ka inoa o ua [a]lii ma Kahiki, o Pili ka inoa o ua [a]lii la i holo pu mai me Paa'o a hoonoho ia oia ma ko Hawaii nei papa alii.
11. Ua mana'o ia, ma Kapua no Kona kahi a Paa'o i holo ai ma ka waa kana holo ana, aole nae i hai ia mai ke ano o ka waa, a i ka Pili holo ana mai i Hawaii nei hoi pu mai no o Paa'o o Makuakaumana kekahi i holo pu mai, a me kekahi poe e ae o Kanaloamuia ka inoa o ko Pili mau waa i holo mai ai, aole nae i hai ia mai he Pahi ka waa.
12. Eia kekahi mea i olelo ia i ko Pili holo ana mai, hele pu mai na ia elua me ia o ka opelu a me ke aku, ma ka wa e makani ai ka moana, haluku mai la ke aku, hoolili mai la ka opelu, malie iho la ka makani a pohu loa ka moana. Pela a Pili ma i holo mai ai a pae ma Hawaii nei, nolaila ke kapu o ke aku a me ka

opelu i ka wa kahiko. I ko Pili pae ana ma Hawaii nei noho alii o Pili ma Hawaii nei, oia kekahi kupuna o ko Hawaii poe alii.

13. Eia kekahi mea i olelo ia, ua holo hou mai kekahi kanaka mai Kahiki mai o Moikeha kana inoa, i kona hiki ana mai, o Kalapana ko Hawaii nei alii ia manawa.
14. I ko Moikeha hiki ana mai noho oia ma Kauai, a moe oia i ko Kauai wahine o Hinauuluua kona inoa, a hanau mai ka laua keiki o Kila kona inoa.
15. A ma ko Kila wa i nui ae ai holo no oia i Kahiki, ua mana'o ia ma ka lae komohana o Kahoolawe kona holo ana, no ka mea ua kapa ia kela lae o Kealaikahiki.
16. I ko Kila hiki ana ma Kahiki, a i kona hoi ana mai, lawe pu mai no oia ia Laamaikahiki, oia ka wa i laha mai ai ke kaekeke, a me ka aha hoa waa, a me ka lanalana waa a pae oia ma Hawaii nei, oia kekahi mau kupuna o ko Hawaii mau alii a mau kanaka no hoi, oia na mea i lohe ia no Kahiki mai i ka wa kahiko.
17. Ua mana'o ia hookahi keia lahui kanaka mai Hawaii nei a Kahiki, a me ka pae aina e kokoke mai ana ma Kahiki.
18. No ka mea, ua like pu ka helehelena o na kino, ua like na olelo, ua like na kuauhau kupuna, a me na kaa'o, a me na [a]kua kii, ua mana'o ia, ua holo liilii mai paha lakou ma Hawaii nei.
19. No ka mea, aia malaila ka wa nui he pahi ka inoa, oia paha ko lakou waa i holo mai ai ma Hawaii nei, ua olelo ia, he akamai ka poe kahiko i ka nana hoku, oia ko lakou panana i holo mai ai.
20. Aole nae i hai ia mai he pahi ka inoa o na waa mua, aole he moku, he waa no ka ka poe kahiko hai ana mai.
21. Ua olelo ia mai nae keia lahui kanaka mai ka lewa mai, mai ke kua mai o ka moku.
22. O ke ano oia mau olelo, ua hele mai lakou mai ka aina e mai, he lewa ia, a ma ke alo o keia aina he kua o ka moku ia.
23. He lahui kanaka paha keia i kipaku ia mai i kana ia paha, i lilo wale mai paha i ka makani, o Asia paha kahi a lakou i olelo ia mai ka lewa mai, ina i ole ia, o na aina paha a lakou i auana hele mai ai, oia paha ka lewa, o ko lakou hiki ana paha ia nei, kapa lakou mai kua mai lakou o ka moku.
24. No ka Isaela mai paha keia lahui kanaka, no ka mea, o kekahi mau hana a ka Isaela, na hana ia e keia lahui kanaka ma Hawaii nei.

25. O ke oki poepoe, o ka Puuhonua, o ke kapu i ke kanu kupapau, o ke kapu i ka wahine kahe koko, a me ke kapu i ka wahine hanau e noho ana i ka [a]walewale keiki i na la ehiku, ua hana ia keia mau mea ma Hawaii nei e keia lahui kanaka.
26. O ka poe paha keia i hai ia mai ma ka ke Akua olelo na hipa hele hewa no ko Iselaela hale [hele?] mai, no ka mea, ke ike maopopo nei kakou ma ka nana maoli aku, ua like pu ko Asia mau kanaka me ko Hawaii nei nolaila, mai Asia io mai no ko keia pae moku a me ko Kahiki, a me na aina kokoke malaila.

Mokuna 5

NO KE KAPA ANA AKU I NA KUKULU

1. Ua kapa aku ka poe kahiki i na Kukulu ma ke ano o ka hele ana o ka la, ma kahi a ka la e hiki mai ai, ua kapa ia aku ia he Kukulu hikina, a ma kahi a ka lae e komo aku ai, ua kapa ia aku ia, he Kukulu komohana.
2. Ina huli ke kanaka ma kahi a ka la e komo aku ai kona alo, e maopopo auanei, o ka aoao ma kona lima hewa he Kukulu hema ia, o ka aoao ma kona lima akau, he Kukulu akau ia, ua pili no keia mau inoa he Kukulu ma kahi a ili ana i ka lani wale no aole ma kahi pili i ka mokupuni. *
3. Aka, he okoa ke kapa ana aku i ua mau Kukulu la ma kahi e pili ana i na aoao o ka moku penei, ina e noho ke kanaka ma ka aoao komohana o ka mokupuni, ua kapa hou ia aku ke kukulu hikina Ouka, ua kapa ia ke komohana o kai, no ka pii ana iuka a me kaholo ana i kai keia mau inoa, a no ke kiekie o uka, a no ka haahaa o kai kekahi kapa ana i keia mau inoa.
4. A o ke Kukulu akau, ua kapa hou ia aku oluna, a o ke Kukulu hema, ua kapa ia olalo, no ka pa ana mai a ka makani ma ka akau oluna ia, a ma ka holo ana aku a ka makani ma ka hema olalo ia, nolaila mai keia mau inoa.
5. O kahi e pili ana i ka lani, ua kapa ia o ka paailuna o kahi e pili ana i ka honua, ua kapa ia o ka paailalo o kahi mawaena o ka lani, a me ka honua, ua kapa ia he lewa kahi inoa, o ka hookui, me ka halawai kekahi mau inoa.
6. I ka noho ana o ke kanaka ma na aoao o ka mokupuni, ua lole aku, ua lole mai ke kapa ana i na Kukulu ma ke ano nae o ko ke kanaka noho ana ma ka aoao kupono ia ia o ka mokupuni.